

**Люстрация
Белоцерковского староства
1616 года**

Санкт-Петербург

2017

Starostwo Białoczerkiewskie

Tegoż lustracya była roku 1616, dnia 29 Februarii.

Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Białoczerkiewskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kijowskiej, imieniem J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrogi, kasztelana Krakowskiego, starosty Białoczerkiewskiego, przed nami opowiedział, że to starostwo, iako y inne wszystkie, w tym województwie Kijowskim leżące, iako od nieprzyjaciela krzyża św. Tatarzyna przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swowolnych kozaków, którzy gwałtownie a upornie wiele pożytkow, na starostę zdawna przynależących poodeymowali, y sobie przywłączyli, a niemniej też y od żołnierza kwarcianego, iako y Moskiewskiego y inszego swawolnego, iest spustoszone. Zaczym ledwie część czwarta procentów, z tego starostwa przychodzących, xięcia jegomości dochodzą.

Białocerkiew Miasto. W tym mieście domów miejskich posłusznych 300, z których podatków nie dają żadnych, prócz służby wojenney, którą każdy z nich konno, z orężem, przy panu starościu swoim albo namiesniku jego odprawować powinien. Kozackich domów, którzy nie chcą być pod posłuszeństwem, iest 300 y co więcej.

Inszych pożytkow miasto to nie czyni prócz arendy, do ktorey należą młyny, prócz trzeciej miary młynarskiej, gorzałka, myta y kunicze z pasiek Lisianskich. Co wszystko przez arendę czyni na rok złotych 1262 y groszy 15.

Należała też przed tym do tej arendy karczma, to iest warzenie, szynkowanie piw y miodów w mieście, ale iż się to miastu za krzywdę zdało, poki to w arendzie było, tedy oświecone xiąże jegomość krakowski, Białocerkiesjki starosta, wyjąwszy to z arendy, samym mieszczanom warzenia y szynkowania piw także y miodów pozwolił, względem czego daie mu miasto wszystkiey arendy złotych 500.

Summa procentu miasta tego złotych 1762, groszy 15.

Wsi y slobody do starostwa tego należące:

Tabor Miasteczko. To miasteczko osiadło tego roku nad rzeką Rastwicą, na gruncie Białocerkieskim; iest w nim domów miejskich posłusznych № 50, powinności nie. dają

żadnych względem slobody, którey im pozwolono do lat 15; iednak po wyściu slobody też powinności, iako mieszczanie Białocerkiescy oddawać będą powinni.

Pietuchy wieś. W tey wsi osiadłych iest 15, którzy niedziel dwie w rok kosić powinni, daley nic. Czynszu pieniężnego, którzy różnie daia, dostaie się go na rok Jfc zł. 17. Owsa wszyscy daia po ćwierci każdy, czyni po groszy № 15; uczyni złotych 3 groszy 5. Kapłonów po iednemu, ale się na wychowanie podstarościemu kładnie. Summa prowentu wsi tey złotych 20, groszy 15. Folwarku żadnego nie masz, prócz jednego futoru na Kamienicy rzece, który iż swym kosstesm i bydłem pan podstarości odrabia, sgdyż poddanych w starostwie tym robotnych nie masz, nic się też nie kładzie.

Trylessy Miasteczko. To miasteczko na gruncie Białocerkieskim od lat 16 iest osadzone na rzece Kamienicy; iest w flrim domów mieyskich posłusznych 170, kozackich domów 30.

Robot ni powinności poddani nie odbywają żadnych względem slobody, ktorey nie wysiedzieli jeszcze, a do tego iż w tym czasie pięćkroć te miasteczko przez inkursyą tatarską z gruntu spustoszone, po którym spustoszeniu pozwolono im znowu slobody do lat 20, gdyż inaczey nie mogli być zatrzymani; ktorey wolności dopiero lat dwie eipirowało. Służbę iednak woienną konno przy panu starościu Białocerkieskim albo namiesniku iego służą, iako oni sami i urząd zamku Białocerkieskiego o tym sprawę daje. Inszycb pożytków miasteczko nie czyni, prócz arendy młynów, oprócz trzeciej miary młynarskiej i goriałnicy, co czyni przez arendę na rok zł. 300.

Summa prowentu miasteczka tego złotych № 300.

Wsi albo slobody do miasteczka tego należące:

Zubary. Tę wieś roku przeszłego Tatarowie spalili; iest w niey na ten czas osiadłych 20; podatków ni powinności nie oddaia żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Kozinki. Ta wieś także roku przeszłego od Tatarów spalona, iest w niey na ten czas ludzi osiadłych 15; podatków ni powinności nie daia żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Połowiecka. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spustoszona, wniwec spalona; iest w niej naj tenczas ludzi osiadłych 15; powinności ni podatków nie daią żadnych względem slobody, ktorey fm pozwolono także do lat pewnych.

Staw sioło. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spalona y iest w niej natenczas osiadłych 16; powinności ani podatków nie daią żadnych względem slobody, ktorey pozwolono także do lat pewnych.

Summa prowentu starostwa tego wszystkiego złotych 2062, gr. 15, A wytrąciwszy na urząd podstarościego tak w Białey Cerkwi, iako y w Trelessach, na czeladź zamkową, gdyż folwarku w tym starostwie żadnego nie masz, więc na szpiegy, ołowy, straż, prochy, bez których starostwo to, iako Ukrainne, być nie może, złotych 662 y groszy 15; zostaię złotych 1400, Przychodu tworzy od tego złotych 280.

Wsi Boiarskie do starostwa tego należące:

Nowosielicza. Tych dobr possessorami szlachetni Malewiczowie, boiarrowie zamku Białocerkiewskiego, na którą pokazali prawo wieczne od ś. p. króla Augusta, de data w Wilnie, w roku 1555, ieszcze przed unią przodkom ich dane; którą daninę potym tak ś. p. kroi Stefan w roku 1578, iako y dzisieyszy kroi iegomość pan nasz, w Warszawie na seymie walnym, roku 1608, konfirmował, względem czego służbę woiczną przy panu staroście Białocerkieskim albo na miesniku iego odprawować powinni, czemu że dosyć czynią, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, prawo ich dobre, lustracyi nie podległe.

Taraszcza uroczysko. Tego posessorami szlachetni Liesiewiczowie, boiarrowie zamku Białocerkieskiego z przywilejem króla imci dzisiejszego, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1611, względem czego służbę woiczną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy prawie swym y posessyi zachowują się.

Skorulino (Korowińce). Tego posessorem szlachetni: Tychno Hrehorowicz Buyczym, Iwan, Ławryn i Hrehory Zachowi synowie Kierzanowscy prawem wiecznym .od ś. p. króla iegomości Zygmunta Augusta, de data w Wilnie, roku 1555 przed unią, przodkom ich danem. Co potym kroi iegomość dzisieyszy, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1613, konfirmował, względem czego, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, posługi do zamku Białocerkieskiego odprawuią y odprawować, według przywileju, powinni; prawo dobre, lustracyi niepodległe.

Stewiscza Uroczysko. To uroczysko przy rzece Rosi, ktorego possessorami szlachetni: Jakob i Sebestyan Libochańscy prawem dożywotnim, za ustąpieniem prawa przez oycę swego na osoby swoje, za kousensem króla jegomości dzisiejszego, de data w Warszawie, na seymie walnym, w roku 1611. Który konsens autentycę przed nami produkowali, względem czego służbę woiczną, iako y sami y urząd zamku przyznawa, z panem starostą Białocerkieskim albo namiesnikiem iego odprawuią y wedle przywileju odprawować powinni; prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Futor na Kamienicy. Tego possesorem szlachetny Mikołaj Mazepa Koledyński prawem wiecznym, od ś. p. króla Augusta, w roku 1577, sobie i potomstwu swemu danym., względem czego służbę ziemską woiczną, potemu iako inni ziemianie powiatu Kijowskiego służą, odprawować powinien, takż y teraz odprawuie; które prawo, acz iest nowe po unyi y wedle prawa zostać by się nie mogło, ale iż się tą służbą, którą odprawuie, wspiera, przy possessyi swey do łaski J. K. mości y seymowey zachowuje się; tenże pokazał potwierdzenie S. P. króla Stefana, de data we Lwowie, roku 1578, na list S. P. pana Fryderyka Chlebowicza Prońskiego, wojewody Kijowskiego, który mu był dał na sieliszcze na teyże rzece Rosi, iako ta konfirmacya szerzej ma w sobie, względem czego iż służbę woiczną konną przy panu starości Białocerkieskim i namiesniku iego, iako on sam y urząd zamkowy przyznawa, odprawuie y odprawować powinien, tedy znajduiemy prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Delacye Starostwa tego. Przy tymże lustrowaniu tego starostwa Białocerkieskiego, gdy było zaczytanie przywileju Białocerkieskiego, pomieniona majątność xięcia jegomości dziedziczna, miasto Olszanka, y drugie miasto Rokitna, granice z gruntem Białocerkieskim nad rzeką Uzien małą, takż y las Bołkun, gdzie, ozwawszy się, wzwyż pomieniony pan podsędek Kijowski, imieniem tegoż xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, opowiadanie takie przed nami uczynił: iż te dobra pod lustracyą podlegać nie mogą, gdyż są własne jegomości xięcia dziedziczne, na które acz xiąże jego mość ma prawo dosyć warowne y niewątpliwe, ale, według prawa, onego pokazać nie powinien y prosił nas imieniem xięcia jegomości, abyśmy, czyniąc dosyć prawu pospolitemu, lustracyi dóbr tych Olszanki y Rokitney y części lasa Bolkuna, do Rokitney należącego, xięciu iegomości prawem dziedzicznym służących, zaniechali, iakoż my, bacząc rzecz słuszną, i nie będąc w niwczym prawu pospolitemu przeciwni, tych dóbr xięcia iegomości

wzwyżmianowanych, Olszanki y Rokitney y części lasu Bołkuna, dziedzicznych, iako lustracyi nie podległych, zaniechaliśmy.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego, świadczył się pan Jan Letkoski, sługa jegomości pana Teodora Proskury-Suszczanskiego, pisarza ziemskiego Kijowskiego, na xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starostę Białocerkieskiego, y mieszczan Białocerkieskich, o zabranie gruntów iego dziedzicznych Kornieńskich y osadzenie na tym gruncie slobody nowej pod Pietuchamy. A przytym szlachetny Jan Korczański, sługa wysoce wielebnego jegomości xiędza Krysztofa Kazimierskiego, biskupa Kijowskiego, imieniem kapituły kościoła Kijowskiego, przeciw wyżey rzeczonym protestacyom takóż J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, przez jegomości pana Piotra Złotowskiego, padesdka Kijowskiego, iako y przeciw protestacyi od jegomości Teodora Suszczanskiego Proskury, pisarza ziemskiego Kijowskiego przez sługę imć pana Jana Letkoskiego ucynionych, reprotestował się, iż ich mość z obuch stron reprotestowali się, mieniać być tak od xięcia jegomości, pana Krakowskiego, iżby sloboda teraz nowa pod Pietuchami miała być na gruncie J. X. mości Białocerkieskim, a od jegomości pana pisarza ziemskiego Kijowskiego mianowana, iakoby też sloboda miała być osadzona na gruncie dobr iego Kornieńskich; a przy reprotestacji reprotestował się, iż ta sloboda czasu niedawnego iest osadzona na gruncie kościelnym Pastowskim, na własnych niwach miasta Fastowskiego, o czym zaszły protestacye w grodzie Kijowskim; y prosił, aby ta jego protestacya była przyjęta, gdzie zaraz, ozwawszy się tenże jegomość pan podsędek Kijowski imieniem tak xięcia jegomości iako y mieszczan Białocerkieskich, reprotestacyę uczynił, iż xiąże jegomość cudzego sobie me uzurpuie, y owszem, to co zdawnk do Białejcerkwi należało, tego mieszczanie Białocerkiescy y teraz zażywaią.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego tenże pan podsędek Kijowski, przychylając się do pierwszej protestacyi, przez pana pisarza ziemskiego Kijowskiego w Korsuniu, imieniem xięcia jegomości pana Krakoskiego y mieszczan Białocerkieskich strony horodyszczca Lisianskiego uczynioney, świadczył się imieniem xięcia jegomości pana Krakowskiego y mieszczan Białocerkieskich, iż te horodyszczce, nazwane Lisianka, także y grunty, do tego horodyszczca należące, jako zdawna de Białejcerkwi należały, tak y teraz należą; iako y mieszczanie Białocerkiescy, których do sześciudziesiąt na tym gruncie lisianskim pasiekami stoią, do zamku Białocerkieskiego

kunice po groszy 12 litewskich zawsze dawali y teraz daia. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanowszy przed nami oczywiście miezczanie Białocerkiewscy, pokazali przywilej króla jegomości dzisieyszego, de data w Warszawie na seymie walnym, roku 1593, na pewne uroczyszczu y sieliszczu, miastu temu służący, a mianowicie: rzeka Roś, nad którą miasto Białocerkiew leży, także rzeka Berezna albo Bereźnica, iako w przywileju (omylnie podobno) stoi, opowiadając się z tym, iż na uściu w Roś rzeki tey, Berezna nazwaney, sławney pamięci xiążę Janusz Zbaraski woiewoda Braclawski osadzał wieś, Berezna nazwaną, y nowe miasteczko, Antonow rzeczono, do ktorego Antonowa miasteczka y wsi Berezny osiągnął gruntu Białocerkieskiego na pułtory mili, do samego Skwiru rzeki. Ciż mieszczenie pokazali i drugi przywilej od króla jegomości dzisieyszego, pana naszego, de data w Warszawie, na seymie walnym koronnym, roku 1615, na wolności od wszelkich podatków pospolitych i osobnych, stołowi króla jegomości należących, od poborów szosowego, na seymie uchwalonych, także od myt y cel ziemnych y wodnych, iako przywilej szerzej w sobie ma, do lat 6. Które prawo dobre y, iako mieyscowi, temu niebezpieczeństwu podległemu, nie tylko na taki czas, ale y na wieki słusznieby od króla jegomości i rzeczy pospolitej miało być pozwolone, ponieważ nie lądaiąki ,odpor czynią nieprzyjacielowi do korony, za częstymi inkursyami Tatarskiemi, które bywaią; więc strażę polne, dzienne i nocne, od nich, są naypewniejsze, które oni sami ustawnie kosztem wielkim y strata braci swoyey, strażików y samych siebie, odprawiają, na którą, iako powiadaią, expendiają złotych dwanaście set.

Ciż mieszczenie Białocerkiewscy uczynili opowiadanie, iż oświeceni xiężęta ichmość Zbaraskie, woyewodzie Wołyńscy, gwałtem im odeymiają grunty ich Białocerkieskie od Olszanice, wierzchu Krasney rzeki. Ciż znowu opowiadali się przeciwko ichmości xięstwu Zbaraskim, iż od maiętności ich, Włodarki nazwaney, odeymiają 'gruntu y dąbrowy Białocerkieskiej y na własnych gruntach ich, zabieraiąc onych samych. Które podanie my, przyiąwszy, tę atestacyą, przy pieczenciach, z podpisami rąk naszych, onym daliśmy.

Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanowszy oczewiście szlachetni Jan i Mikołaj Skarzewscy, opowiadali się przed nami z prawem swym dziedzicznym na dobra, Manasteryszcze rzeczono, na które i prawa swego gotowi byli pokazać, tylko oświadczały się z tym, że ich tu dla niebezpieczeństwa nie chowają; które prawo ich, jeżeli takie, iako oni powiadają, jest dobre, ponieważ z tego służbę wojenną z panem starostą Białocerkiewskim, albo namiesnikiem jego, jako oni sami i urząd zamkowy o tem sprawę

daje, odprawują i odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy possessji swej zachowują się.

Ciż panowie Skarżewscy pokazali prawo dożywotnie od króla jegomości dzisiejszego; pana naszego, na pustynią, rzeczona rzeczka Bołhonoy z inszemi rzeczkami: Hołłujem y Kutłujem, aż do uścia w rzeke, Roś, jako przywilej szerzej w sobie ma, de data w Warszawie, roku 1592, względem czego służbę ziemską wojenną, równo z inszemi obywatelami wojewodztwa Kijowskiego, służyć powinni, czemu iż dosyć czynią, prawo ich dobre, lystracji nie podległe.

Działo się w Lubeczu, die 4 Marca.